

14. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». – Комітет з економічних реформ при Президентові України.

References

1. Bazylevych V.D., *Ekonomichna teoriia: Politekonomiia pidruchnyk* / V.D. Bazylevych. – K., 2008. – 719 s.
2. Bratyshchev I. *Antyinflatsiina polityka: Mekhanizm realizatsii* / I. Bratyshchev // *Ekonomist*. - 2007. - №3. - s.22.
3. Halytska O. *Hryvniu vidpustyly* / O. Halytska // *Halytski kontrakty*. - 2006. - №3. - s.14-15.
4. Hroshi ta kredyt: pidruchnyk / za red. M.I. Savluka. – K.: KNEU, 2006. – 744 s.
5. Ivasiv B.S. *Hroshi ta kredyt: pidruchnyk* / B.S. Ivasiv. – Ternopil: Kart-blansh, K.: Kondor, 2008. – 528 s.
6. Kovalenko D.I. *Hroshi ta kredyt: teoriia i praktyka: navch. posibnyk* / D.I. Kovalenko. – K.: Tsentр uchbovoi literatury, 2011. – 352 s.
7. Makkonnell R., Briu S. L. *Ekonomiks: pryntsyipy, problemy, polityka*. - M.: Respublika, 1998.
8. Mykhailovska I.M. *Hroshi ta kredyt: navchalnyi posibnyk* / I.M. Mykhailovska, K.L. Larionova. – Lviv: Novyi svit-2000, 2006. – 432 s.
9. Shchetynin A.I. *Hroshi ta kredyt: pidruchnyk* / A.I. Shchetynin. – K.: Tsentр uchbovoi literatury, 2008. – 432 s.
10. Davydov A. Yu. *Inflatsiia v ekonomitsi: Svitovyi dosvid ta nashi problemy* / A. Yu. Davydov – M.: Respublika, 1998.
11. Penzenyk V. «*Макроекономична стабілізація в Україні: Підсумки та проблеми першого року*» / V. Penzenyk // *Pytannia ekonomiky*. - 1996. - №2. – s.45-58.
12. Martsyn V.S., *Mirkuvannia shchodo osoblyvosti antyinflatsiinoi polityky v Ukraini.* / V.S. Martsyn // *Aktualni problemy ekonomiky*. - 2010. - №1(103). – s.93-102.
13. Shcherbak A. *Yak pryborkaty inflatsiuiu v Ukraini* / A. Shcherbak // *Ekonomist*. - 2009. - №9. - s.43-45
14. *Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава.»* – Комітет з економічних реформ при Президентові України.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Коркач Інна Вячеславівна, викладач кафедри економіки підприємства ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди» вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький, 08400, Україна

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Коркач Інна Вячеславівна, преподаватель кафедры экономики предприятия ГВУЗ «Переяслав-Хмельницький ГПУ імені Григорія Сковороди» ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницький, 08400, Украина

DATA ABOUT THE AUTHOR

Korkach Inna Vyacheslavivna, teacher of business economics department SHEE «Pereyaslav-Khmelnitskyi state pedagogical university named after Hrygoriy Skovoroda» Str. Sukhomlinsky, 30, Pereyaslav-Khmelnitsky, 08400, Ukraine

УДК 659:339.13:519.862

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Лисецький А.С.,
Паламарчук О.М.,
Чабан Г.В.

Предмет роботи: сукупність методологічних і методичних питань вимірювання ефекту і ефективності роботи сільськогосподарських суб'єктів підприємництва.

Мета: дослідити шляхи удосконалення управління біологічними активами, матеріальними і фінансовими ресурсами для досягнення максимального ефекту та ефективності в умовах нестабільності аграрного ринку і ризиків.

Методологія: інформаційне, аналітичне та економіко-математичне моделювання.

Результати роботи: розроблено і обґрунтовано наукові засади організації ефектометрії у галузі сільського господарства для розв'язання завдань соціального та економічного інноваційного розвитку.

Галузь застосування результатів: управління і регулювання у галузях сільськогосподарської діяльності.

Висновки: ефектометрія – важливий інструмент управління – заслуговує на увагу суб'єктів сільськогосподарської діяльності та державного управління для оцінки і прийняття рішень щодо попередження деградації та деструкції.

Ключові слова: ефектометрія, земля, праця, капітал, ціна, прибуток, рента.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ СУБЪЕКТОВ РЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Лисецкий А.С.,
Паламарчук О.М.,
Чабан Г.В.

Предмет работы: совокупность методологических и методических вопросов измерения эффекта и эффективности работы сельскохозяйственных субъектов предпринимательства.

Цель: исследовать пути совершенствования управления биологическими активами, материальными и финансовыми ресурсами для достижения максимального эффекта и эффективности в условиях нестабильности аграрного рынка и рисков.

Методология: информационное, аналитическое и экономико-математическое моделирование.

Результаты работы: разработаны и обоснованы научные основы организации эффектометрии в области сельского хозяйства для решения задач социального и экономического инновационного развития.

Область применения результатов: управление и регулирование в области сельскохозяйственной деятельности.

Выводы: эффектометрия - важный инструмент управления - заслуживает внимания субъектов сельскохозяйственной деятельности и государственного управления для оценки и принятия решений по предупреждению деградации и деструкции.

Ключевые слова: эффектометрия, земля, труд, капитал, цена, прибыль, рента.

ECONOMIC EFFECTIVENESS OF AGRICULTURAL ECONOMIC ENTITIES

Lysetskyi A.S.,
Palamarchuk O.M.,
Chaban G.V.

The subject of the research is a complex of methodological and methodical problems measuring the effect and effectiveness of agricultural economic entities.

The purpose of the scientific problem is to study the ways of improvement the management of biological assets, material and financial resources for achievement of maximum effect and efficiency in conditions of instability of agricultural market and risks.

Methodology work: information, analytic and economic and mathematical modeling.

Results of work. The scientific principles of effectometry in agriculture were developed and substantiated for solving problems of social and economic innovation development.

Practical implications. Management and regulation of agriculture.

Conclusions. Effectometry is an important management instrument, actual in sphere of agriculture and the state administration for evaluation and decision making to prevent degradation and destruction.

Key words: effectometry, land, labor, capital, price, profit, rent.

Актуальність теми. Моделювання як метод дослідження економіки будь-якого рівня є безальтернативним. Продуктові та фінансові потоки окремого підприємства вивчають у координатах рахункових формул, правил узагальнення даних, формування і використання баз даних, інформаційного та економіко-математичного моделювання, економетрики і економетрії. Управління галузями сільського у умовах економічних трансформацій ускладнюється і містить елементи ризику, явища деградації та деструкції спонукають до пошуків. Практично не так давно з'явилася нові можливості виміру ефектів і ефуктивності управління, удосконалення адитивної техніки спостереження і узагальнення інформації, що дають підстави для оптимізму щодо удосконалення системи прийняття рішень. Керівник кооперативу або фермерського господарства повинен володіти методами економетрії, ситуаційного аналізу і моделювання основних економічних процесів, зокрема процесами формування ціни виробництва, витрат і доходів для того, щоб забезпечити свою ефективність і конкурентну спроможність в умовах ризиків ринку.

Постановка проблеми. Будь-яка підприємницька діяльність розпочинається з інвестицій. Інвестиції – це витрати. Витрати (англ. totalcost) - це кошти, що витрачені на закупки факторів виробництва. Інвестиційну складову розбіємо на складові шматочки так, щоб вона дорівнювала б сумі добутків питомих витрат (с) на обсяг основного фактора виробництва (х) у формулі:

$$C = <c_1x_1 + c_2x_2 + \dots + c_i x_i + \dots + c_n x_n>. \quad (1)$$

Будь-яка підприємницька діяльність завершується ринком. Позначимо ринкову ціну буквою (р) – від англ. price. Продуктивність основного ресурсу віднесено до змінних і позначимо буквою (U). Ринкову цінність випуску позначимо буквою (D). Дохід підприємства можна представити формулою:

$$D = <p_1U_1x_1 + p_2U_2x_2 + \dots + p_i U_i x_i + \dots + p_n U_n x_n>. \quad (2)$$

Будь-яка підприємницька діяльність мотивується перевищенням доходів над витратами – прибутком. Прибуток (Pr) (англ. Profit) визначимо як інтегральний ефект підприємництва та формалізуємо наступним чином:

$$Pr = [D - C] = [<p_i U_i x_i - <c_i x_i>]. \quad (3)$$

Приведена формула є найпростішим уявленням мети підприємництва, зокрема досягнення прибутку. Змінними моделі є: ринкова ціна (р), інвестиції на ресурс (с), середній продукт (u). Досягнути мети підприємства – це значить здобути максимальний прибуток.

Основні постулати економічної теорії для сільськогосподарської діяльності визначено у трьох формулах. Основна відмінність цієї теорії від традиційної у промисловості – введення змінної урожайності і продуктивності біологічних факторів виробництва, що тепер називають біологічними активами. Ця проста схема залежності змінних у схемах аналізу є предметом дискусії у достатньо далеких віках, повсякчас і у майбутньому. Йдеться про мету й капіталізацію підприємництва, продуктивні сили і сільськогосподарську ренту.

Економічна теорія є методологічною основою розв'язання завдання – підвищення ефективності управління. Ефективність сільськогосподарської діяльності на макrorівні забезпечить продовольчу безпеку держави і суспільства, а на рівні окремого суб'єкта підприємництва – конкурентоспроможність і максимальний прибуток. З іншого боку, завдання підвищення ефективності управління тісно пов'язується з необхідністю об'єктивної оцінки аграрного бізнесу та його участі у процесах самофінансування сільських територій. Пошуковими є наукові принципи організації виробництва інформації про ефективність виробництва, створення нового за сутністю знання про ефективність діяльності – ефектометрію. Інформаційні технології (IT) вкупі з комп'ютерною технікою можуть дати велику кількість вимірів будь-якої природи без додаткових зусиль людини. Накопичення даних про стан та динаміку процесів збагачує наші знання. Проте надмірна кількість даних - це ще не знання, а ентропія. Завдання полягає у тому, щоб перетворити ці дані на корисну, змістовну і прагматичну інформацію.

Поставлене завдання вимагає розв'язання наступних ключових питань: Визначити поняття ефектометрії (EM); вивчити моделі, компоненти і елементи сільськогосподарської діяльності; розглянути особливості взаємодії факторів сільськогосподарської діяльності в умовах фінансових ризиків, визначити методи діагностики стану і динаміки управлінської діяльності; проаналізувати методологію побудови і розв'язання завдань ефектометрії на прикладах

господарських систем; розробити рекомендації з покращення інформаційно-аналітичного забезпечення управління економікою; перевірити дієвість моделі на багатосекторній моделі галузевого рівня. Таким чином, предметом дослідження є організаційно-методичні засади управління ефективністю господарських систем. Об'єктом – є процес «вимірювання» ефективності сільськогосподарської діяльності.

Поняття «ефектометрія» введено у науковий обіг з подачі вітчизняних науковців [1, с.9]. Його семантика – це методологія і практика виміру ефективності інновацій, що базується на оцінках (обґрунтуванні) суми витрат і доходів від їх здійснення. Об'єктом уваги можуть бути: нові технології, нова техніка, технічні рішення, комбінування, менеджмент, селекція і генетика біологічних об'єктів тощо. Метою виміру є оцінка ефекту, ефективності, вигоди, доцільності, результативності. Вимір як дія містить ознаки спостереження, розрахунку, оцінки, обґрунтування, вибору, виокремлення тощо. Узагальнюючими термінами є: інновація (об'єкт управління); ефективність (властивість предмету дослідження); вимірювання (дія).

Поряд з поняттям «ефектометрія» існує поняття «економетрія», «економетрія» тощо, що є визнаними напрямками економічної науки, але вони не перетинаються [2].

Ключові питання моделювання процесів комбінування галузей сільського господарства й удосконалення на цій основі методів балансового обліку, інформатизації управління біологічними об'єктами, системного планування, узагальнення інформації та аналізу господарських систем розглянуті нами у своїй попередній публікації у науковому збірнику університету [3].

Економічну ефективність можна віднайти у працях вітчизняних науковців, що займалися оптимізацією виробництва тощо [4].

Постановка завдання. Метою статті є оприлюднення деяких міркувань з приводу обґрунтування принципів і методики обліку (синтезу інформації) і аналізу економічної ефективності на рівні господарських систем.

Виклад основного матеріалу.

Економетрія фінансового ризику. Вибір або оцінка фінансового ризику стосується як інвесторів, так і суб'єктів підприємства. Термін «вимірювання» згідно тлумачному словнику є дією, що спрямовано на визначення окремою мірою величину будь-чого. Якщо йдеться про мету підприємства, то виміру підлягає прибуток у грошових одиницях. Термін «оцінка» можна тлумачити як міркування з приводу міри цінності, значимості рівня. Стосовно предмету дослідження – прибутку – йдеться про відхилення від ustalеного середнього рівня за певний бізнесовий період або від еталонного суб'єкта. Оцінку фінансових результатів можна зробити з використанням показника індексу прибутковості або рентабельності виробництва. Таким чином, вимірювання будемо застосовувати до абсолютних показників витрат і доходів підприємства, а оцінку – до відносних (індексів, темпів тощо).

Повернемося до ефекту і ефективності підприємства. Вимірювання витрат і доходів дає показники прибутку і рентабельності виробництва. Вони є ключовими ознаками ефекту і ефективності. Прибуток є ефектом, рентабельність характеризує ефективність. Ефект може бути досягнутий як кінцевий або локальний результат, що має відношення до поточного звітного періоду або стосуватися більш тривалого періоду. Ефект може бути досягнутий зусиллями окремих суб'єктів господарювання або спільних здобутків підприємства й науково-технічного прогресу.

Вимірником (оцінкою) окремого ризику є стандартне відхилення від середнього значення (СКВ) індикатора економіки. СКВ дорівнює кореню квадратному із суми квадратів відхилень, або приблизне $СКВ = \sigma = S = [\sum(r_i - R_{avg})^2]^{1/2}$. Економетрія фінансового ризику має своїм предметом окремий ризик. Підприємство може не отримати запланований прибуток і не розрахуватися за зобов'язаннями. Інвестори і засновники фермерського господарства можуть не отримати високий урожай. Середнє та дисперсія (стандартне відхилення) характеризують стабільність економічного індикатора за певний період. Для ілюстрації використаємо дані Держкомстату України про рентабельність молочного скотарства за ряд років (рис.1).

Рисунок 1. Динаміка показників рентабельності виробництва молока

Лінія апроксимації показників певним чином згладжує провальні роки підприємницької діяльності у галузі. Якщо розрахувати першу похідну з рівняння полінома третього ступеня, то можна отримати інший тренд ефективності галузі.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

Друга похідна з цього рівняння $y = 0,227x - 3,041$ взагалі має позитивний тренд від збитковості до рентабельності. Економетрика, що базується на оглядовості даних, не надає надійних вимірників ризику, а тому актуальним може бути перехід до його статистичних оцінок. Методика розрахунку таких оцінок ще зовсім недавно містила декілька кроків оцінок.

Крок 1. Формування матриці спостереження з переходом від оцінок рентабельності до індексів окупності витрат: $\text{індекс} = (100 + \% \text{рентабельності}) / 100$, що ліквідує показники з мінусом (табл. 1).

Таблиця 1. Індеси окупності витрат сільськогосподарського виробництва

Рік	Зерно	Соняшник	Цукрові буряки	Картопля	Овочі	ВРХ на м'ясо	Свині на м'ясо	Птиця на м'ясо	Молоко	Яйця
1990	3,751	3,365	1,295	1,272	1,276	1,206	1,207	1,17	1,322	1,273
1991	2,662	4,076	1,599	2,504	1,603	1,439	1,36	1,026	1,217	1,471
1992	4,46	6,416	2,429	3,338	1,728	2,312	1,954	1,32	1,396	1,678
1993	4,611	6,056	2,435	1,686	1,394	1,88	1,67	1,134	1,42	1,751
1994	3,141	3,241	1,66	2,121	2,068	1,298	1,31	0,977	0,948	1,55
1995	1,856	2,709	1,312	1,343	1,128	0,802	0,833	0,816	0,768	1,365
1996	1,646	1,53	1,038	1,064	0,735	0,569	0,579	0,672	0,56	0,976
1997	1,375	1,194	0,896	0,759	0,626	0,385	0,426	0,551	0,463	0,945
1998	1,019	1,22	0,88	0,814	0,748	0,407	0,526	0,566	0,533	0,987
1999	1,12	1,545	0,852	0,875	0,872	0,421	0,49	0,545	0,634	0,993
2000	1,648	1,522	1,061	1,14	0,983	0,577	0,557	0,668	0,94	1,106
2001	1,433	1,687	1,015	1,114	0,992	0,786	0,928	0,983	0,992	1,251
2002	1,193	1,779	0,914	1,242	1,089	0,595	0,831	0,989	0,862	1,146
2003	1,458	1,643	1,062	1,335	1,309	0,557	0,67	1,11	1,099	1,185
2004	1,201	1,452	0,992	0,993	0,95	0,662	0,856	1,038	0,996	1,152
2005	1,031	1,243	1,048	1,178	1,161	0,75	1,149	1,249	1,122	1,235
2006	1,074	1,207	1,111	1,562	1,148	0,616	0,908	1,121	0,963	0,932
2007	1,287	1,759	0,889	1,247	1,141	0,59	0,724	0,81	1,138	1,091
2008	1,164	1,184	1,071	1,079	1,111	0,759	1,003	0,887	1,041	1,13
2009	1,073	1,414	1,37	1,129	1,191	0,671	1,121	0,775	1,014	1,131
2010	1,139	1,647	1,167	1,621	1,235	0,641	0,922	0,956	1,179	1,186
2011	1,261	1,57	1,365	1,177	1,099	0,752	0,963	0,832	1,185	1,388
2012	1,152	1,458	1,157	0,785	0,932	1,295	1,02	0,928	1,023	1,526
2013	1,015	1,285	1,027	1,23	1,07	0,567	1,002	0,9	1,136	1,476

Джерело: сайт Держстатистики.

Крок 2. Визначимо середній рівень показника $(1+k)=CP3HACH()$;

Крок 3. Розрахунок матриці квадратів відхилень від середнього;

Крок 4. Оцінка дисперсії - кореня квадратного з середньої суми квадратів відхилень;

Крок 5. Визначення показника коефіцієнту варіації $= CV = \sigma / r_{avg}$

Інформаційні технології та комп'ютерна техніка скасовують рутину по-кроковим розрахунків. Функції CP3HACH() і СТАНДОТКЛ() з EXCEL автоматизують процес отримання оцінок. Коефіцієнт варіації - стандартизована міра ризику - оцінюється відношенням СТАНДОТКЛ() до CP3HACH():

(1+k)	0,462	0,648	0,101	0,131	0,056	0,116	0,093	0,105	0,062	0,054	0,043
σ	0,260	0,378	0,130	0,171	0,104	0,176	0,137	0,173	0,082	0,093	0,071
CV	0,562	0,583	1,291	1,298	1,855	1,522	1,481	1,654	1,323	1,716	1,657

У контексті ризику розглядають також «портфельні» інвестиції за сукупністю ризиків. Економетрика як наука дає певні оцінки ризиків, але не вимірює власне збитки від ризикової діяльності, про що свідчать приведені оцінки ефективності сільськогосподарського виробництва у пореформений період.

Методи обліку доходів і витрат. Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, інших активів) визначається згідно ПСБО-15 «Дохід», зокрема в разі наявності наступних обставин:

1) покупцеві передано вигоди і ризику, що пов'язані з правом власності на продукцію (товар, біологічний актив);

2) підприємство не здійснює надалі управління або контроль за реалізованою продукцією (товарами, біологічними активами);

3) сума доходу (виручки), собівартості реалізації і комерційних витрат можуть бути достовірно визначені;

4) управління підприємством має впевненість, що в результаті реалізації активів відбудеться збільшення економічних статків і прибутку. Дохід відображається в бухгалтерському обліку в сумі справедливої вартості активів, що отримані або підлягають отриманню.

Об'єкти і завдання обліку. Організація бухгалтерського обліку фінансових результатів сільськогосподарської діяльності є предметом особливої уваги фіскальних органів, а тому юридично виважений порядок документування комерційних операцій має велике значення для управління компанією. Важливими є дві сторони процесу реалізації продукції та біологічних активів, зокрема:

1) ретельне визначення обсягу поставок за ринковими цінами з урахуванням правил застосування ПДВ, акцизів тощо;

2) калькуляція комерційної собівартості продукції та послуг з урахуванням фактичних витрат на виробництво або ринкової оцінки біологічних активів тваринництва.

Для вирішення першого завдання використовується рахунок № 701 «Дохід від реалізації продукції, робіт і послуг», що дозволяє застосувати систему аналітичних рахунків на рівні класифікаційних ознак продукції. Друге завдання розв'язується через синтетичний рахунок № 901 «Собівартість реалізації», що дозволяє також застосувати аналітичну схему формування вартості біологічних об'єктів. Обидва рахунки закриваються заключними записами оборотів на рахунок № 79 «Фінансові результати операційної діяльності».

Згідно ПСБО 15 доходи класифікуються наступним чином: дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); інші операційні доходи; фінансові та інші доходи. Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - це загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг без вирахування наданих знижок, непрямих податків і зборів (податку на додану вартість тощо). Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг наданих знижок, податків і зборів. До складу інших операційних доходів включають: дохід від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; дохід від роялті, відсотків, отриманих на залишки коштів на поточних рахунках в банках, дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій) тощо.

До складу фінансових доходів включають дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі). Роялті - будь-який платіж, отриманий як винагорода за користування або за надання права на користування будь-яким ноу-хау. Проценти - плата за використання грошових коштів, їх еквівалентів або сум, що заборговані підприємству. Дивіденди - частина чистого прибутку, розподілена між учасниками (власниками) відповідно до частки їх участі у власному капіталі підприємства.

Аналітичний облік доходів від реалізації продукції повинен відповідати вимогам форм звітності, а тому перелік об'єктів обліку повинен бути сталим та імперативним до інших класифікацій. Дохід (виручку) від продажів продукції запишемо у кредит рахунку 70 за наступною схемою (табл.2).

Таблиця 2. Рахункова класифікація для формалізації операцій з реалізації продукції

Види товарної продукції	Рахункова формула		Ринок, тис.т	Дохід, млн. грн	Дотації, млн. грн.	Пільги, млн. грн.
	дебет	кредит				
Продукція рослинництва (кодів 0020, 0040–0120)	360010	700010	х	33245	884,4	733,3
Зернові та зернобобові (сума кодів 0021–0037)	360020	700020	24420	19039	8,3	
Соняшник	360040	700040	2870	3988		
Соя	360041	700041	467	835		
Ріпак озимий	360042	700042	2109	4572	5,7	
Ріпак ярий	360043	700043	45	89		
Льон-довгунець - насіння	360044	700044	1	6	2,6	
Льон-довгунець - соломка	360045	700045	0	0		
Льон-довгунець - треста	360046	700046	0,2	0,1		
Цукрові буряки	360050	700050	5679	1272		
Картопля	360060	700060	238	270		
Овочі відкритого ґрунту	360070	700070	337	315		
Овочі закритого ґрунту	360071	700071	136,2	745		
Баштанні продовольчі	360075	700075	35	15		
Плоди (зерняткові, кісточкові)	360080	700080	180	310		
Виноград	360090	700090	160	414		
Ягоди	360095	700095	5	39		
Хміль	360100	700100	1	25		
Продукція тваринництва	360130	700130	х	12924	1172,7	1551,3
ВРХ (жива маса)	360140	700140	222	1856	45,565	248,325
Свині (жива маса)	360150	700150	243	2816	238,335	375,921
Вівці (жива маса)	360160	700160	2	18		
Кози (жива маса)	360161	700161	0,01	0,1		
Бройлери (жива маса)	360170	700170	116	905	286,591	177,665
Молоко	360180	700180	1728	3056	535,924	715,292
Вовна	360190	700190	0,6	2,6		
Яйця кур (млн.штук)	360200	700200	7623	2910	66,318	34,158
Мед	360201	700201	70,6	7,9		
Інша продукція бджільництва	360204	700204		0,2		
Інша продукція тваринництва	360210	700210		1352,3		
Послуги надані	360212	700212		2511,6		
Продукція сільського господарства всього			х	48680	2057,1	2284,5
Риба	360215	700215	2,5	14,1		

Джерело: БД ф.50-сг Держкомстату України за 2008 р.

Наведена класифікація аналітичних ознак тяжіє до структури звітної форми № 50-сг, що є позитивною її властивістю. Кожне окреме підприємство практично матиме скорочений перелік об'єктів обліку відповідно до масштабів і спеціалізації виробництва, але використання фіксованої класифікації дозволить спростити процес складання звітності. Рахункова формула містить коди рядків звітної форми, а тому забезпечує оглядовість адитивного узагальнення господарських операцій. Згідно ПСБО-15 «Дохід» визнається доходом того звітного періоду, в якому були здійснені операції з реалізації продукції, що дотується державою.

Ключовим питання балансознавства є дослідження процесів формування вартості реалізованої продукції. Для розв'язку цього завдання передбачено синтетичний рахунок № 90 «Собівартість реалізації» і рахункова формула: дебет 90 - кредит 27 (табл. 3).

Таблиця 3. Рахункова формула для операцій за дебетом рахунка 90 «Собівартість реалізації» на прикладі SGK-2008

Доходи від реалізації	Рахункова формула		Ринок, тис.т	Виробнича собівартість, товарної продукції, млн. грн	Загально виробничі витрати, млн грн	Комерційна собівартість товарної продукції, млн.грн.
	дебет	кредит				
Продукція рослинництва (кодів 0020, 0040–0120)	900010	270010	x	23373	4420	27793
Зернові та зернобобові (сума кодів 0021–0037)	900020	270020	24420	13832	2528	16361
Соняшник	900040	270040	2870	2853	515	3368
Соя	900041	270041	467	677	147	825
Ріпакозимий	900042	270042	2109	2524	469	2993
Ріпакярий	900043	270043	45	68	20	87
Льон-довгунець - насіння	900044	270044	1	4	0	4
Льон-довгунець - соломка	900045	270045	0	0	0	0
Льон-довгунець - треста	900046	270046	0,2	0	0	0
Цукрові буряки	900050	270050	5679	1004	184	1188
Картопля	900060	270060	238	185	65	250
Овочі відкритого ґрунту	900070	270070	337	237	46	283
Овочі закритого ґрунту	900071	270071	136,2	530	143	673
Баштанні продовольчі (кавуни, дині)	900075	270075	35	12	2	15
Плоди (зерняткові, кісточкові)	900080	270080	180	219	54	273
Виноград	900090	270090	160	215	45	260
Ягоди	900095	270095	5	39	9	49
Хміль	900100	270100	1	21	3	24
Інші культури рослинництва	900120	270120		0	1142	1142
Продукція тваринництва (сума кодів 0140 – 0210)	900130		x	11272	1641	12912
ВРХ (жива маса)	900140	210140	222	2161	286	2446
Свині (жива маса)	900150	210150	243	2417	392	2809
Вівці (жива маса)	900160	210160	2,3	26	3	29
Кози (жива маса)	900161	210161	0,01	0	0	0
Бройлери (жива маса)	900170	210170	116	933	88	1021
Молоко	900180	270180	1728	2552	382	2934
Вовна	900190	270190	0,62	9	1	10
Яйця кур (млн.штук)	900200	270200	7623	2218	358	2576
Мед	900201	270201	71	9	1	11
Іншапродукція бджільництва	900204	270204		0	0	0
Іншапродукція тваринництва	900210	270210		947	129	1075
Послуги надані	900212	230212		1994	362	2356
Продукція сільського господарства (0010, 0130, 0360)	900216		x		0	
Риба	900215	270215	2,5	14	2	16

Джерело: БД ф.50-сг Держкомстату України за 2008 р.

Аналітичний облік вибудовується за тотожними класифікаційними ознаками продукції та біологічних активів, що забезпечує можливість розрахунку рентабельності кожного виду продукції та біологічних об'єктів.

Балансовий метод у системі операційної діяльності. Завдання обліку – узагальнення господарських, інвестиційних і фінансових операцій для виявлення фактичних фінансових результатів роботи підприємства, документальне оформлення їх і складання звіту про фінансові результати, що подається фіскальним органам влади. Сільськогосподарські підприємства, як правило, ведуть облік операційної діяльності, а тому їх фінансовий звіт не повинен торкатися розділів про інвестиційні або фінансові операції. Інвестиційна і фінансова діяльність з метою отримання доходів – це предмет обліку інвестиційних проектів і фінансової діяльності інших організацій.

Вимоги до організації обліку визначено стандартами обліку та інструкціями про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, затверджених Міністерством фінансів України. Для суб'єктів малого підприємництва запропоновано спрощений бухгалтерський облік і витрат, навіть без застосування методу подвійного запису. Згідно П(С)БО-25 звітність суб'єкта малого підприємства складається з двох документів: Баланс (форма N 1-м) і Звіт про фінансові результати (форма N 2-м). Показники цих звітів повинні наводитися у тисячах гривень з одним десятковим знаком.

Семантика звітного балансу підприємства. Баланс відображає стан та динаміку: коштів і статей фізичного капіталу в активі балансу; зобов'язання і власний капітал у пасиві балансу. Передбачено, що сума статей активу балансу повинна дорівнювати сумі статей пасиву. Семантика статей балансу є імперативною, а тому рівність активу і пасиву є ілюзорно програмованою. Численними дослідженнями доведено нерівність балансу, якщо змінюється

фінансовий результат підприємництва. Тому варто зауважити, що баланс є вимірником статків власника підприємства, а фінансовий звіт – вимірником їх динаміки у формулі: $A = P + C$, де C – статок суб'єкта підприємництва.

Прагматика побудови балансу. Балансовому узагальненню підлягають чотири типи господарських операцій.

Тип перший: Дебет Активу – Кредит Пасиву. Відображає операцію збільшення статей Активу за рахунок збільшення зобов'язань у Пасиві балансу. Прикладом можуть бути витрати, зокрема інвестиції, придбання машин і обладнання для виробничих потреб, що здійснюються за рахунок довгострокових зобов'язань, зокрема позик банків або пайових внесків членів кооперативу.

Тип другий: Дебет Пасиву – Кредит Активу. Відображає множини операцій, зміст яких зводиться до зменшення зобов'язань суб'єкта господарювання за рахунок зменшення готівки або матеріальних ресурсів.

Тип третій: Дебет Активу – Кредит Активу. Відображає збільшення статей витрат одного матеріального активу або коштів за рахунок іншого. Прикладом можуть бути операції з використання готівки на придбання виробничих факторів, зокрема капітальних інвестицій.

Тип четвертий: Дебет Пасиву – Кредит Пасиву. Зміст таких операцій стосується зміни видів зобов'язань. Суттєвими для цього типу є операції, що відображають рух статків суб'єкта господарювання і фінансові результати операційної діяльності.

Операційний облік узагальнюється у балансі для виявлення фактичних фінансових результатів діяльності та майнового статку власника суб'єкта підприємництва для його оподаткування. Баланс називається оборотним, якщо відображає всю сукупність зареєстрованих операцій за звітний період. Сальдовий баланс відображає фінансовий стан підприємства. Завданням балансового обліку є документальне спостереження саме фінансових операцій. Що стосується питання про ефективність операційної діяльності, то це питання приводить нас до проблеми оцінки статей оборотного і сальдового балансів.

Проблема оцінки статей активу балансу. Необоротні активи, або іншими словами, фізичний капітал, що залучений у процес виробництва, оцінюються за залишковою вартістю. Так вартість основних засобів входять у підсумок активу балансу. Проте у звітному балансі вони відображаються розгорнуто: балансова вартість окремо і знос окремою статтею з ознаками червоно сторно (дужки). Певна частина засобів виробництва, що відображається на балансі, підлягає індексації вартості, а суми індексованої вартості відображають першим типом операцій і на окремих статтях балансу. Таким чином нівелюються інфляційні процеси, що поглиблюють різницю між балансовою та відновлювальною (справедливою, ринковою) вартістю. У статті наводяться залишкова та окремо первісна (переоцінена) вартість основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів, а також нарахована в установленому порядку сума їх зносу (у дужках). До підсумку балансу включається залишкова вартість, яка визначається як різниця між первісною (переоціненою) вартістю вказаних необоротних активів і сумою їх зносу на дату балансу.

Питання відновлення необоротних активів. Вартість капітальних інвестицій в необоротні активи (будівництво, реконструкція, модернізація (інші поліпшення, що збільшують первісну (переоцінену) вартість), виготовлення, придбання об'єктів матеріальних необоротних активів може здійснюватися за рахунок коштів, що накопичуються від реалізації продукції у формі амортизаційних відрахувань. На балансі такі кошти сумарно відображені у статті балансу – знос (амортизація). Джерелом фінансових накопичень є суми нарахованої амортизації у собівартість реалізації з рахунковою формулою Дт 23 – Кт 13, потім Дт 27 – Кт 23 і Дт 90 – Кт 27. Кошти (дохід) від реалізації продукції запишемо формулою Дт 30,31, 36 – Кт 70.

Проблема обліку біологічних активів. Згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи», затвердженим наказом Міністерства фінансів України, біологічні активи поділено за часовою ознакою на поточні та довгострокові, за продуктивною – на основні та оборотні. Така класифікація і поділ вносять певні труднощі організації обліку. Для обліку біологічних активів у Плані рахунків виділено два синтетичні рахунки: № 16 – для довгострокових і № 21 – для поточних активів. Балансова вартість біологічних активів є різною за змістом і методикою оцінки. Справедливою називають ринкову вартість біологічних об'єктів, що не завжди відповідає здоровому глузду. Первісна вартість довгострокових біологічних активів, що є варіантом їх оцінки згідно ПСБО-30, розкладається на залишкову балансову і знос. На окремій статті наводиться їх залишкова вартість, що включається до підсумку балансу.

Проблеми класифікації та організації обліку запасів. План рахунків мало пристосований до прагматики і семантики обліку у сільськогосподарських підприємствах. Згідно ПСБО-25 у статті «Запаси» відображається широка номенклатура запасів промислового виробництва, зокрема: вартість сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, запасних частин, тари, будівельних та інших матеріалів. Для сільського господарства виділено лише один субрахунок (208), призначений для узагальнення даних операційного обліку матеріалів для сільськогосподарського виробництва, один синтетичний рахунок (21) для обліку поточних біологічних активів і один рахунок (27) – для обліку сільськогосподарської продукції. Передбачається, що сільськогосподарська продукція оцінюється за фактичною собівартістю згідно ПСБО-30. У статті «Поточні біологічні активи» у тваринництві відображається вартість дорослих тварин на відгодівлі і в нагулі, птиця, звірі, кролі, дорослі тварини, вибраквані з основного стада для реалізації, молодняк тварин на вирощуванні і відгодівлі), а у рослинництві - зернові, технічні, овочеві та інші культури.

Питання обліку готівкових коштів. Згідно монетарної доктрини готівка є елементом (фактором) виробництва. Можна сперечатися з цього приводу, але ключовим питанням є облік коштів різних валют у різних носіях і банках. Згідно ПСБО-25 стаття «Гроші та їх еквіваленти» має відображати наявність готівки в касі підприємства, гроші на поточних та інших рахунках у банках.

Ключові питання обліку інших оборотних активів. Об'єктом обліку є розрахунки і витрати майбутніх періодів. Серед розрахункових операцій виокремлюються суми вартість грошових документів і сальдо субрахунку 643 «Податкові зобов'язання» рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами». Принциповим є питання обліку витрат, що розподіляють між поточними і майбутнім відтинками часу. Проблему створює недосконалість механізму розподілу витрат на вирощування дворічних і багаторічних біологічних активів. Саме з причин розподілу може бути порушено істинні фінансові результати.

Проблеми обліку статутного фонду. Установчими документами визначається сума статутного капіталу підприємства. За сутністю цей фонд повинен покривати вартість оборотних і необоротних активів. Він формується з урахуванням суми внесків суб'єктів підприємства. У цій статті потрібно відобразити суму фактичного внеску власників до статутного капіталу підприємства. Суми індексації вартості основних засобів виробництва треба виокремлювати у статті «Додатковий капітал».

Згідно ПСБО-25 за рахунок нерозподіленого прибутку можуть бути створені фонди резервного капіталу. Серед власних джерел формування статутного капіталу може бути нерозподілений прибуток. Втратами власного капіталу треба вважати непокритий збиток основної операційної діяльності. За сутністю фінансовий збиток від реалізації продукції та іншої операційної діяльності є операцією типу Дт П – Кт П, або Дт 44 – Кт 79, а тому записується в дужках як червоне сторно до суми прибутку. Ця стаття вираховується при визначенні підсумку власного капіталу балансу.

Питання обліку цільового фінансування. У цьому розділі балансу підприємства відображається сума залишку коштів цільового фінансування і цільових надходжень, які отримані з бюджету та інших джерел, у тому числі коштів, вивільнених від оподаткування у зв'язку з наданням пільг з податку на прибуток підприємств. Ключовим може бути питання визнання правового статусу нарахування у витрати виробництва сум забезпечення відшкодування майбутніх витрат і ризиків. Можливою є ситуація, коли витрати і ризики є фактором неправомірного приховування доходів і завищення цін.

Питання економічної етики. Ряд статей пасиву балансу призначено для аналітичного обліку зобов'язань і кредиторської заборгованості. Зокрема йдеться про поточні зобов'язання за розрахунками з оплати праці. Тут відображається заборгованість за нарахованою, але ще не сплаченою сумою оплати праці, а також за депонованою заробітною платою. Своєчасна виплата і погашення зобов'язань є ознакою економічної культури суб'єктів господарювання.

Сальдовий баланс – об'єкт і предмет балансознавства. Треба визнати, що бухгалтерський облік розпочинається з балансу. Відомими постулатами теорії балансознавства є: баланс у рахунку, баланс рахунків і рахунок балансу. Питання організації обліку і звітності на рівні підприємства – це питання заключних записів у рахунках, постановки пробного оборотного балансу, виведення фінансових результатів і статків суб'єктів підприємництва для реалізації фіскальної політики держави. Питання формування оборотного балансу і виявлення фінансових результатів – важливе наукове і практичне народногосподарське завдання.

Проблеми звітності про фінансові результати. Об'єктами обліку є фінансові результати операційної діяльності суб'єктів підприємництва, зокрема у сільському господарстві, що відрізняється складністю семантики процесів виробництва в реалізації продукції. Введення таких понять, як «біологічні активи», «справедлива вартість», поглибило проблематику калькулювання продукції і обліку фінансових результатів. Прагматика звіту, що визначається наказами Міністерства фінансів України, діє в інтересах наповнення державного і муніципальних бюджетів, залишається імперативною і предметом численних дискусій. Їх предметом залишається фінансова і фіскальна політика держави, що з одного боку, надає безпідставні пільги і дотації виробникам, а з іншого збільшує податковий тиск на тих же виробників сільськогосподарської продукції. Ці та багато інших питань виникають при складанні звіту про фінансові результати за уніфікованою формою. Проблемними залишаються методологічні та методичні питання обліку доходів, витрат, ренти, прибутку і збитку. Базовим рішенням проблеми можна вважати нові законодавчі зміни фіскальної політики держави, що закладається у стандарти обліку. Згідно ПСБО-25 фінансовим результатом визнається показник «фінансовий результат до оподаткування», що відображається як різниця між чистими доходами та всіма витратами підприємства. Дохід є «чистим» не від елементів додаткової вартості (рента, оплата праці, прибуток), а від податків, що визначені іншими законами. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відображає суми виручки без непрямих податків, зборів та інших вирахувань з доходу. Серед інших операційних доходів можна віднайти розмиті статті, зокрема дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції тощо. Витрати підприємства визначаються для фінансового звіту згідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку №16 «Витрати» складаються лише з витрат, що прямо пов'язані з виробництвом, виконанням робіт, наданням послуг. Йдеться про: прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці і соціальне страхування; амортизаційні відрахування основних засобів та нематеріальних активів, безпосередньо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт, наданням послуг; вартість придбаних послуг, прямо пов'язаних з їх виробництвом (наданням); інших прямих і загальних виробничих витрат. Проблеми інфляції стандарт не регулює, а тому вартість пального, наданих послуг суттєво підриває мотивацію підприємництва у галузі.

Разом з тим, проблема у тому, що фінансовий результат суб'єкту підприємництва у сільському господарстві не містить оцінки ефективності використання природних ресурсів і правових інструментів виокремлення і вилучення земельної диференційної та монопольної ренти. Дослідженнями встановлено, що іноді пільги і субсидії видавалися підприємствам первинного виноробства, садівництва, що були достатньо ефективними. Досягнутий фінансовий результат не відображає, але достеменно залежить від урожайності і продуктивності біологічних об'єктів. Фермери повсякчас грубо порушують вимоги агрономічної науки, агротехніки, економіки і організації виробництва, допускають явища деструкції, деградації села тощо. Фактичні фінансові результати фермерського господарства можуть суттєво відрізнятися від нормативних або еталонних представницьких ферм. Проте це предмет для дослідження економістів і політиків, а не фінансистів.

Формування і використання баз даних (СУБД) для бенчмаркінгу.

Крок 1. Формування системи управління базою даних. Сучасна база даних (БД) має наступну структуру. Інформація про назву фермерського господарства заміщається його номером (pre). Його просторові ознаки – область і адміністративний район – займає 2 поля (ter, ran). Вони також записані як числові коди. Вид економічної діяльності, організаційно-правова форма і категорія господарства – це ще три поля (kved, opf, kat). Далі йде код рядка звітної форми (kod). Таким чином, шість із семи якісних ознак – це ознаки підприємства. Вони є усталеними і повторюються для кожного рядка коду звітної форми.

Матрицю кількісних ознак для окремого підприємства утворюють коди рядка (kod) і поля (G1, ..., G12) звітної форми. Число кількісних полів БД визначено за найбільшим числом граф таблиць цієї форми. Зрештою, сучасна структура БД має 19 полів, з них 7 для відображення якісних і 12 для кількісних ознак звітної форми:

Pre	ter	ran	kved	opf	kat	kod	G1	...	G12
-----	-----	-----	------	-----	-----	-----	----	-----	-----

Звітна форма 50-сг має понад 600 рядків, а тому матриця спостереження для окремого підприємства віртуально має розмір 600 x 19, а число звітуючи досягає 10 тис., а тому проблема використання інформаційного простору прикладних програм для підтримання актуальності БД була і частково залишається актуальною.

Для того, щоб замінити повтор якісних ознак можна запропонувати змінити традиційну структуру БД на структуру електронної таблиці сучасних прикладних програм Excel таким чином, щоб одне господарство займало лише одну стрічку, всього 9,5 тис. рядків і необхідних 600 полів для кількісної інформації. Допитливі можуть поррахувати ефект від такої модернізації БД, якщо традиційно використовується 550 тис. записів у 19 полях, переважна більшість яких – просто нулі. Але це зовсім інший ефект та інша розмова про ефективність.

Нами реалізована ця ідея та побудована БД з використанням матриці 9500x600 з урахуванням можливості програмного узагальнення даних, зокрема використання функцій Excel. У навчальному процесі можуть бути використані не тільки всі 9,5 тис. рядків таблиці, а й безліч можливих варіантів комбінування і групування. Від нової структури полів БД переходимо до вимірників ефекту і ефективності, до кроку 2 ефектометрії.

Крок 2. Ефектометрія підприємства. Вимірниками ефекту підприємницької діяльності, як відомо є фінансовий результат і фінансова стабільність. Фінансовий результат є прибуток від операційної діяльності, що вимірюється як різниця між витратами і доходом від реалізації продукції та послуг. Прирівняємо поняття «фінансовий результат» з поняттям «ефект», а «рентабельність» з «ефективність», що дає підстави для аналітичного моделювання показників, що оцінюють фактори формування економічного ефекту і ефективності підприємництва. Такими вимірниками є: ресурс, продукт, ціна, дохід, витрати, прибуток. Вони можуть бути предметом аналізу для кожного підприємства бази даних (БД) для третього кроку.

Крок 3. Економетрика: складові доходу на одиницю ресурсу. На основі узагальнення обсягів залучених ресурсів і витрат здійснюється аналіз складових витрат кожного з підприємств для подальшого використання у схемах групування. Традиційними є моделі з використанням показників витрат на одиницю «випуску», тобто поняття «собівартість», неприйнятної для ринкової економіки з будь-яких причин. Нами розроблено поняття «ефект» витрат, що кореспондує з ціною виробництва і ціною ринковою. Таким вимірником названо витрати на одиницю основного біологічного ресурсу сільськогосподарського виробництва і порівнянні з його ринковою цінністю, тобто з доходом, що припадає на одиницю ресурсів основного капіталу – землі, біологічних об'єктів у тваринництві. Цей ефект є предметом ефектометрії на наступному кроці вимірювання.

Крок 4. Економетрика: ціна виробництва. Аналізується ринок за показниками БД, зокрема ринкових цін за одиницю продукту для кожного суб'єкта господарювання. Для кожного підприємства пропонується рейтингова оцінка ефекту від застосування добрив, засобів захисту рослин, селекції тощо. Ціна виробництва є результатом збільшення інвестиційних витрат і зменшення ресурсної ємності, тобто оберненої величини урожайності або продуктивності біологічних ресурсів. Як видно, гаслом підвищення ефективності виробництва визнано збільшення продуктивних витрат і досягнення на цій основі зменшення біологічної ємності виробництва. Це гасло відрізняється від традиційного, що сповідувало «досягнення максимального результату з мінімальними витратами». Завданням перших чотирьох кроків може бути досягнення оцінок ефекту і ефективності витрат для отримання ряду оцінок рейтингів підприємництва, зокрема без застосування екзогенних політичних інновацій: застави і продажу земель сільськогосподарського призначення тощо. Далі ми говоримо про групування.

Економетрика галузі: групування підприємств.

Крок 5. Економетрика: групування за рівнем середнього продукту. Пропонується здійснити групування 2,9 тис. фермерських господарств за рівнем продуктивності біологічних об'єктів у молочному скотарстві. Для цього визначено декілька рівнів продуктивності та узагальнено вимірники ефекту і ефективності. Результатом ефектометрії отримано узагальнюючі оцінки. Студентам можна запропонувати групування за будь-якими іншими показниками ефективності.

Крок 6. Економетрика груп підприємств: основні показники економіки галузі. Найперше, варто оцінити ресурсну ємність виробництва (рис.2).

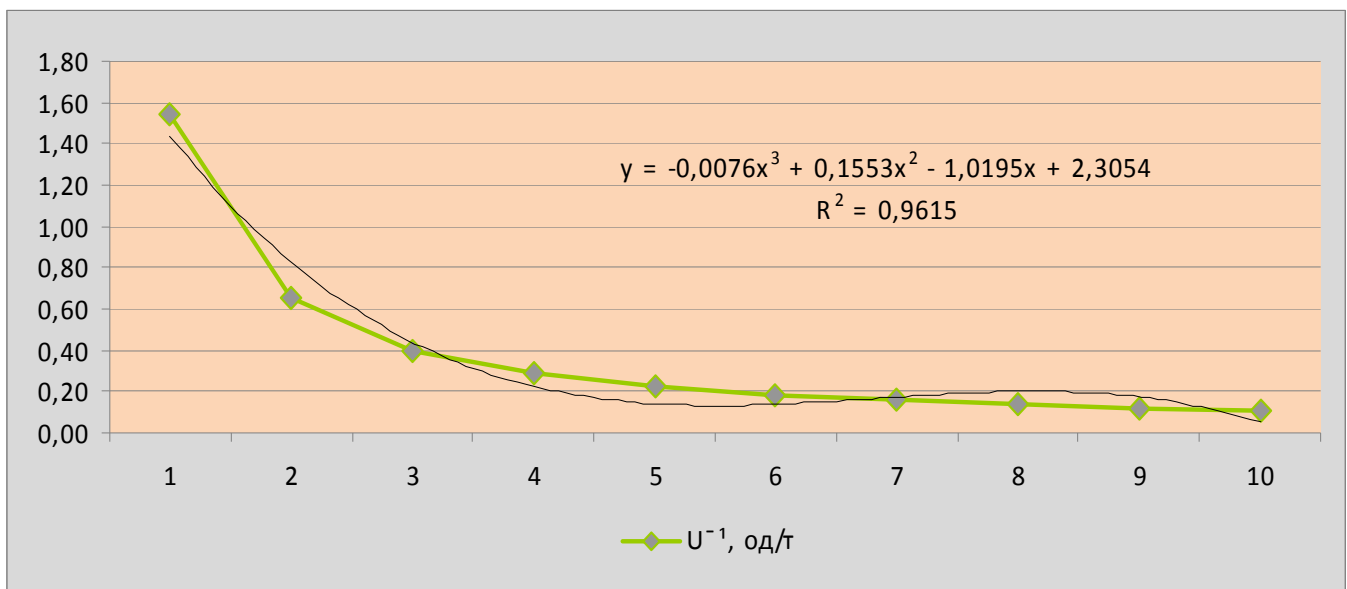

Рисунок 2. Ресурсна ємність виробництва молока у групах підприємств

Важливо підкреслити, що виробничу функцію отримано у результаті найпростішого використання програмованих функцій Excel.

Крок 7. Економетрика груп: дохід і витрати. Теза про те, що підвищення продуктивності корів молочного стада залежить від рівня витрат на утримання і відтворення стада переконливо підтверджується фактичними даними групування (рис.3). Лінійний тренд показує загальну картину ефективності скотарства фермерських господарств. Коефіцієнт детермінації (0,9615) показує високу тісноту зв'язку.

Крок 8. Економетрика груп: ціна виробництва. Залишаємо без коментарів, що не вносять новизни оцінок.

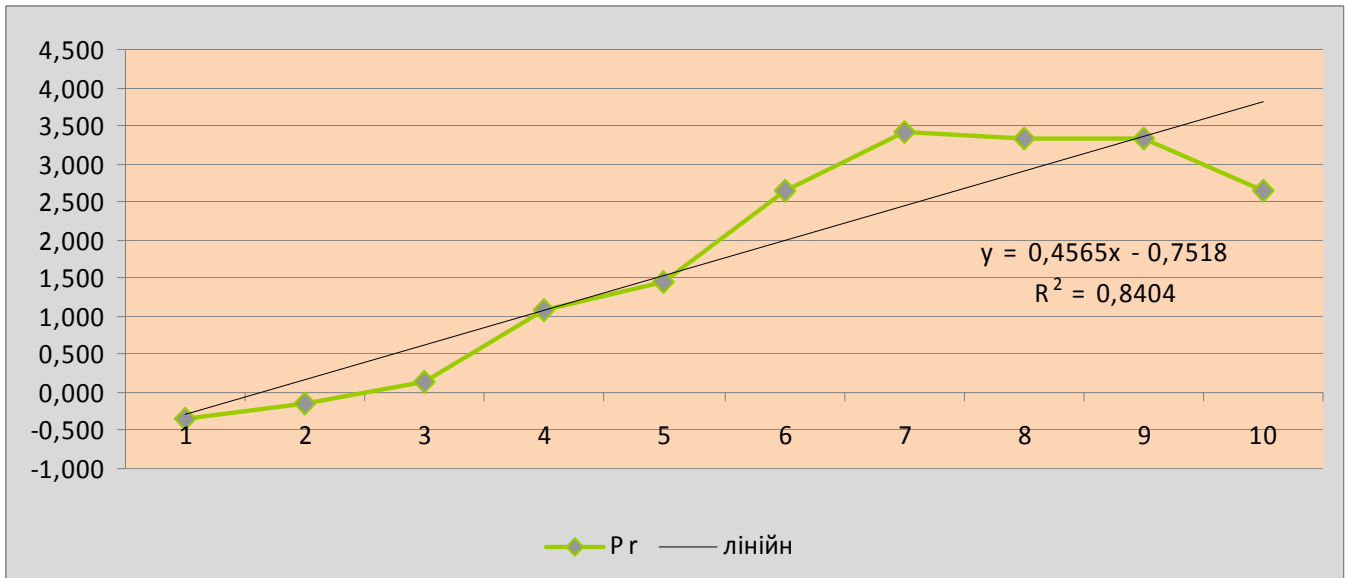

Рисунок 3. Рівень окупності витрат на утримання корів у групах підприємств

Крок 9. Економетрика структури: графічне відображення. Ілюстрація цього напрямку аналізу заслуговує на увагу. Вона показує вагові коефіцієнти розподілу ферм за рівнем продуктивності (рис.4).

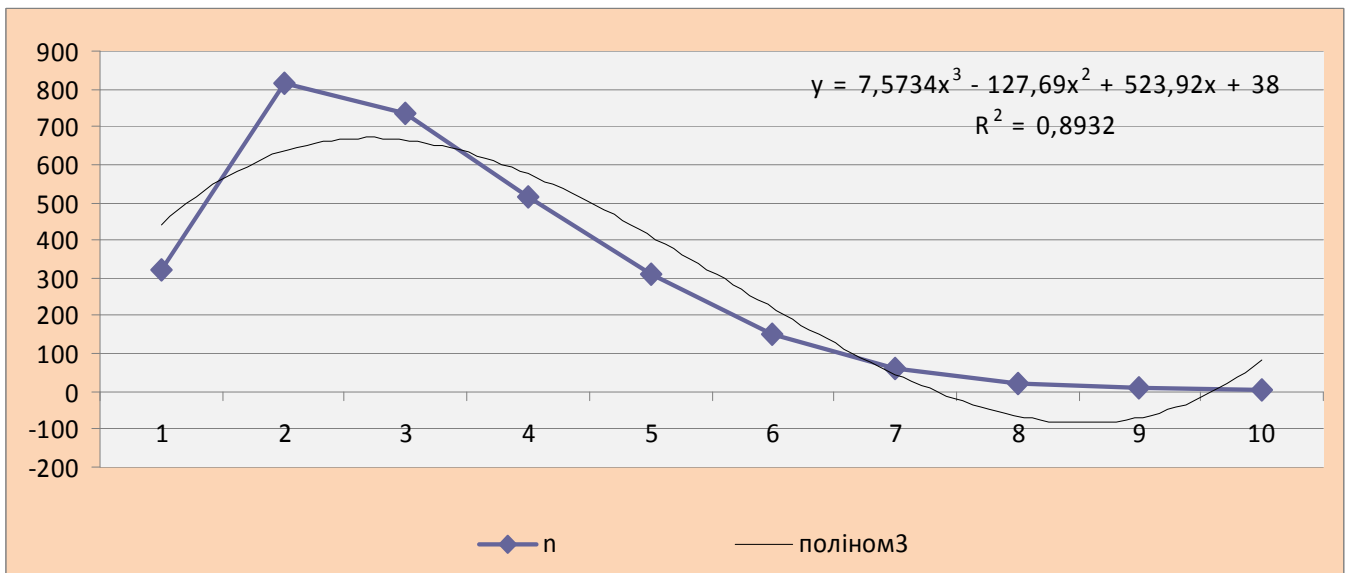

Рисунок 4. Розподіл підприємств за рівнем продуктивності ресурсу

У системі молочного скотарства переважають ферми з середнім та нижчим від середнього рівнем продуктивності. Число ферм (n) згладжується лінією тренду, що характеризується високим рівнем тісноти зв'язку з фактичним розподілом.

Аналіз сільськогосподарської діяльності з використанням теорії графа.

Розглянемо процес і мету підприємництва на макрорівні економіки, що дозволяє аналітику спостити модель, але відобразити зворотні зв'язки економіки сільського господарства. Накладемо на схему основні постулати теорії графа і теорії балансового обліку сучасного рахункового плану (рис. 5).

Процес утримання біологічних активів рослинництва і тваринництва відображено рахунковими формулами виробництва змальовується ребром «випуску» (59,7 млрд. грн.), що спрямовується від земельних ресурсів до накопичення продукції у сфері зберігання (елеватори, інші сховища). Випуск у тваринництві зв'язує біологічні активи (поголів'я худоби) з ресурсами молока, яєць, худоби і птиці на м'ясо ребром з оцінкою продукції (16,4 млрд. грн.). Ринок моделюємо як субстанцію, що зв'язана з ресурсами продукції рівнем товарності виробництва: ребро від галузі рослинництва (43,8 млрд. грн.) і тваринництва (15 млрд. грн.), – показує вихідні показники системи у базовому періоді. Внутрішній продукт відображено графом кормових ресурсів (ребро – 11,1 млрд. грн.) від рослинництва до галузей тваринництва. Зворотним може бути ребро використання органічних добрив від тваринництва до рослинництва (ребро – 248 млн. грн.). Окремий різновид зв'язків продуктових потоків – це внутрішнє споживання ресурсів насіння (ребро – 4,8 млрд. грн.), а у тваринництві – молоко для випоювання телят і порослят, яйця для інкубації (ребро – 1,1 млрд. грн.). Серед елементів внутрішнього обігу може бути також граф з виробництва і споживання продовольства домогосподарствами населення, натуральної частки оплати праці тощо. Атрактором процесу відтворення може бути балансова модель рахунку фінансових результатів:

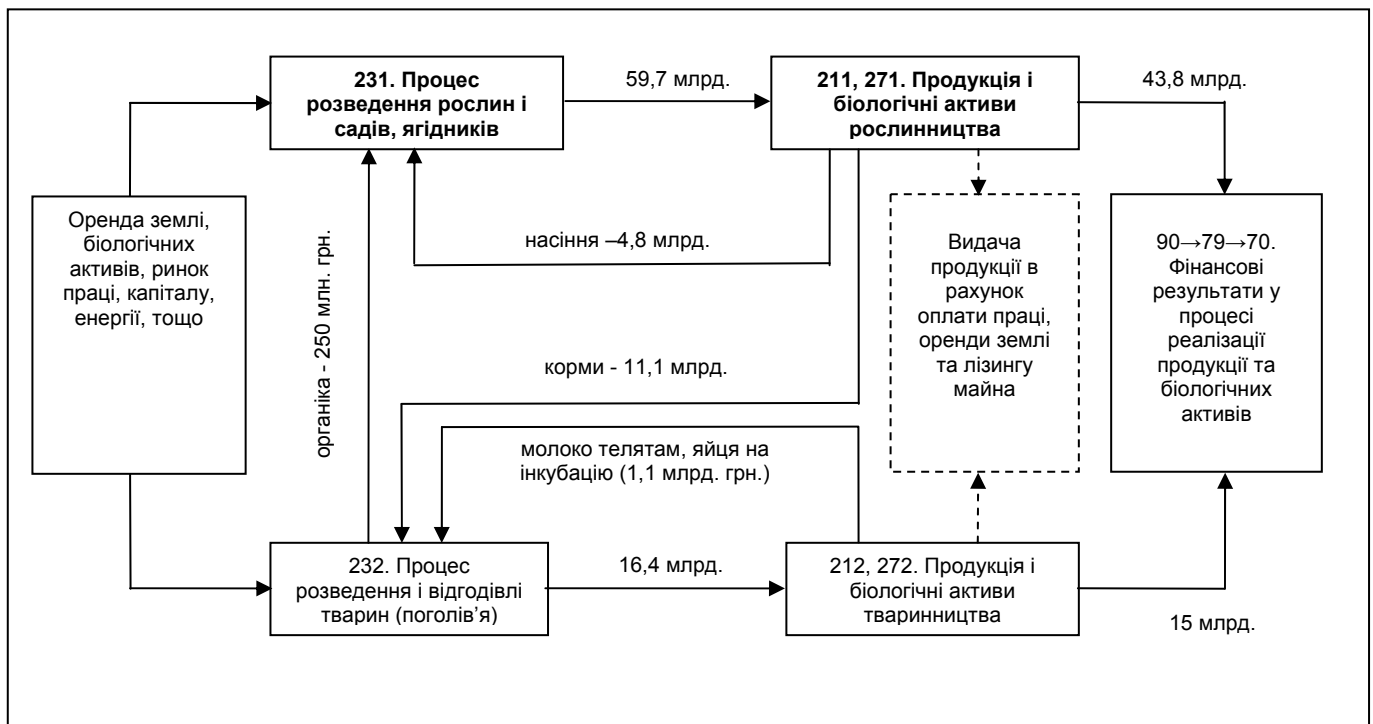

Рисунок 5. Відображення процесів сільськогосподарської діяльності у символах теорії графа

Дебет рахунку 79 з кредитом 90, кредит рахунку 79 з дебетом 70, що у символах теорії графа записано як $90 \rightarrow 79 \rightarrow 70$. Ребро графа спрямовано завжди на дебет рахунку. Баланс рахунку 79 є фінансовим результатом і метою підприємництва. Роль держави – унормувати дійсний ефект з фінансовим.

Аналітична модель сільського господарства повинна вибудовуватися на постулатах економічної теорії з урахуванням графа потоків і таких принципів:

- 1) структурний розвиток системи носить адитивний і мультиплікативний характер;
- 2) ресурс системи складається з ресурсів переліку господарств;
- 3) інтенсивність використання ресурсів виробництва вимірюється урожайністю і продуктивністю біологічних об'єктів;
- 4) валовий продукт є обсяг виробництва перемножений на ринкову ціну;
- 5) вартість валового продукту розпадається за факторами на: прибуток на фізичний капітал, оплату праці, земельну ренту, соціальну та інвестиційну складові.

Біологічні активи рослинництва: понятійний апарат і моделі обліку

Поняття «біологічний актив» введено у теорію і практику бухгалтерського обліку відносно недавно. Положення (стандарт) «Біологічні активи» (ПСБО № 30) вперше затверджено наказом Міністерства фінансів України 18 листопада 2005 року. Кориговано у 2006 і 2011 роках. Цей стандарт визначає методологічні засади формування інформації про біологічні активи і сільськогосподарську продукцію у системі бухгалтерського обліку й фінансовій звітності. Нова методика обліку одного з факторів виробництва містить ряд ключових понять, необхідних для наукового забезпечення управління підприємствами, фермерськими господарствами, організаціями, що пов'язані з використанням біологічних ресурсів у своїй діяльності.

Факторами сільськогосподарського виробництва завжди вважалися земля, праця і капітал. У поняття «земля» вкладалося розуміння властивостей ґрунтового покриву Землі, сільськогосподарських угідь, зокрема орних земель, сінокосів, пасовищ, водойм, земельних ділянок під лісовими масивами і лісовими смугами. Окремі науковці, зокрема М. Блауг, спростовуючи необхідність виокремлення поняття «земля» намагалися довести, що сільськогосподарські угіддя є різновидом капіталу, що містить вартість земельних ділянок та капітальних витрат на їх поліпшення. Але у будь-якому разі земля не є біологічним а земельним ресурсом. Саме на ґрунтовому покриву Землі можна бачити біологічні ресурси – рослини.

Дослідження і досвід підприємництва у сільському господарстві показав, що землі сільськогосподарського призначення – це дійсно основний ресурс сільськогосподарського виробництва. Проте новим у визначенні поняття «біологічні ресурси» є властивості ґрунту бути продуктивною силою живої природи. Земля не набуває властивостей біологічного ресурсу, а є фактором розведення і вирощування культурних рослин, використання сінокосів, вирощування багаторічних насаджень і лісових смуг. Таки чином, земля – це фактор виробництва, а рослинність – біологічний ресурс. Процес сільськогосподарського виробництва докорінним чином відрізняється від будь-якого іншого, зокрема промислового, через те, що має основним фактором землю і біологічний ресурсу на ній. За законами біології рослина вимагає вологи, повітря, поживних речовин і сонячної енергії. Кожна рослина має свій вегетаційний період вирощування і тривалість використання багаторічних насаджень. Роль інших факторів виробництва, зокрема капіталу і праці є опосередкованою. Економіка сільськогосподарського виробництва розпочинається там, де закінчується біологічний процес. Саме через нове поняття біологічних ресурсів змінюється методологія і методика облікового синтезу біологічних активів у схемах балансознавства і рахункового синтезу інформації.

Біологічним активом згідно ПСБО-30 є рослина, що використовується суб'єктом економічної діяльності для одержання сільськогосподарської продукції. Рослина є біологічним ресурсом, а земля і сонячна енергія – середовищем її вегетації. Вимірником біологічних ресурсів у рослинництві може бути кількість рослин або посівна площа рослин певного виду. Таким чином, характерною ознакою використання біологічних активів у рослинництві є площі сільськогосподарських культур.

Генетичний потенціал рослин визначено рівнем урожайності з одиниці біологічного ресурсу, або зібраних площ. Таким чином, вироблений у сільському господарстві продукт є результатом біологічних перетворень рослини у ґрунтового середовищі, що може слугувати аргументом до висновку про статус біологічного активу у процесі виробництва – він є продуктивною силою, основним фактором сільськогосподарського виробництва. Процес виробництва є процесом біологічних перетворень у природному середовищі за участі вологи, сонячної енергії, поживних речовин у ґрунті тощо.

Рахункова формула, що відображає завершальну стадію виробництва сільськогосподарської продукції у землеробстві, набуває нового змісту. Залежність обсягів сільськогосподарського виробництва від обсягу біологічних ресурсів згідно ПСБО-30 визначена наступним чином: сільськогосподарська продукція – це актив, що одержаний в результаті відокремлення від біологічного активу, призначений для продажу, переробки або внутрішньогосподарського споживання. Тому дебет рахунку 27 «Сільськогосподарська продукція» з кредитом рахунку 23 «Виробництво» кількісно відображає факт відокремлення (визнання отримання) продукту в процесі використання біологічного активу. Формула кількісно фіксує факт зібраних площ і визнання одержаного врожаю. Аналітичний рахунок відображає вид продукції у складі рахунку 27 «Сільськогосподарська продукція», має кількісну оцінку маси отриманого врожаю, а кредит рахунку 23 «Виробництво» повинен показувати не тільки кількість зібраних площ, а й кількісні ознаки залученого біологічного ресурсу того самого виду. Модель, що впливає з таких міркувань, є моделлю «продукт – біологічний ресурс». Проте, якщо продукт виробництва дебетується, то біологічний ресурс – не кредитується. Кредитується рахунок 23 «Виробництво», що відповідає ресурсній сутності біологічного простору рослинництва як сфери діяльності. Саме так можна тлумачити постулат ПСБО про сільськогосподарську діяльність.

Сільськогосподарська діяльність за методикою ПСБО-30 є процесом управління біологічними активами з метою отримання сільськогосподарської продукції та/або додаткових біологічних активів. Об'єктом бухгалтерського обліку є окремий вид біологічних активів або їх група. Дослідженнями доведено, що управління біологічними ресурсами у рослинництві стосується:

- 1) прийняття рішень щодо розміщення сільськогосподарських культур з урахуванням вимог сівозміни і замовлення на продукцію сільського господарства;
- 2) бюджетування центрів витрат для здійснення нормального процесу біологічних перетворень у рослинництві;
- 3) організації своєчасного виконання робіт з урахуванням природних біологічних процесів і поточних погодних умов;
- 4) контролю своєчасного збирання, транспортування і зберігання сільськогосподарської продукції, реалізації та насінництва. Сільськогосподарська діяльність стосується, у першу чергу, біологічними ресурсам у рослинництві.

Вимірником біологічного активу у рослинництві є посівні або зібрані площі сільськогосподарських культур. Вимірником ефективності виробництва може бути виключно продуктивність біологічних ресурсів.

Збиранню врожаю передують посів та догляд за посівами, забезпечення ґрунту поживними речовинами, боротьба з хворобами і шкідниками рослин тощо. Об'єктом узагальнення витрат є одиниця посівної площі. Втрати рослин від несприятливих погодних умов, вимерзання або вимокання не є браком виробництва, а втратами від несприятливих подій або стихійного лиха.

Важливим для характеристики економічного змісту операцій з біологічними активами є використання частини продукції на насіння. Насінництво важливий об'єкт управління процесом відтворення біологічних активів у землеробстві. З насінництвом пов'язуються витрати на селекцію та підвищення урожайності культур, а тому безпосередньо стосується існування безперервного процесу відтворення біологічного активу, ресурсу сільськогосподарського виробництва. Сукупність подібних за характеристиками біологічних ресурсів, розміщених у посівних площах утворюють групи об'єктів аналітичного обліку витрат на виробництво. Рахункова формула: дебет 23 «Виробництво» з кредитом 27 «Сільськогосподарська продукція», 208 «Запаси сільськогосподарського призначення» стосується саме змісту операцій, що мають зворотний зв'язок з управлінням біологічними активами. Витрати мінеральних добрив, роботи тракторів тощо кількісно пов'язані як з біологічними ресурсами, так і з обсягами зібраних площ і урожайності.

Біологічні активи у рослинництві розрізняють за терміном використання. Поточними біологічними об'єктами обліку витрат і випусків продукції є більшість галузей рослинництва. Поточними біологічними активами є одно- та дворічні рослини, що використовуються фермерським господарством (підприємством) для отримання сільськогосподарської продукції, зокрема: зерна, картоплі, насіння олійних, інших технічних культур тощо. У дебет рахунків 231 «Рослинництво» можна віднести витрати на підтримання біологічних процесів вирощування культурних рослин, а з кредиту – оприбуткувати сільськогосподарську продукцію у звітному періоді.

Прикладом довгострокових біологічних активів у землеробстві є багаторічні насадження, зокрема сади, виноградники, ягідники, хмелярники тощо. Для досягнення продуктивного стану багаторічні насадження повинні вирощуватися тривалий час і вимагають догляду і витрат. Закладка багаторічних насаджень є різновидом капітальних витрат, а тому має відобразитися формулою: дебет рахунку 155 «Вирощування довгострокових біологічних активів» - кредит 208 «Виробничі запаси сільськогосподарського призначення», аналітичний рахунок «Посадковий матеріал». При досягненні плодоносного віку багаторічні насадження оприбутковують у складі аналітичних об'єктів обліку до рахунку 108 «багаторічні насадження», або 16 «Довгострокові біологічні активи». Фрукти і ягоди, що отримано від використання довгострокових біологічних активів, формалізуються рахунковою формулою: дебет рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» і кредит 231 «Рослинництво» з кількісними ваговими ознаками врожаю і площі багаторічних насаджень.

Надзвичайно важливим аналітичним об'єктом спостереження у рослинництві є виробництво біологічної зеленої маси, яка є сировиною для приготування силосу, сінажу, трав'яного борошна тощо. Цукровий буряк може бути сировиною для цукрової промисловості, але для виробництва насіння корені є посадковим матеріалом. З урахуванням ринкового попиту на кормові ресурси і насіннєвого матеріалу предмет обліку змінюється. Якщо біологічний ресурс використовується для випасу робочої і продуктивної худоби, то біологічним активом рослинництва є однорічні та багаторічні трави, природні або культурні пасовища. Характер таких біологічних активів рослинництва є ендемічним. Якщо вирощування кормів спрямовано на ринок, то екзогенним. Ситуацію, коли біологічні ресурси землеробства, а також природні сінокопи і кормові угіддя передаються у користування фермерам, варто говорити про ринок або оренду біологічних активів рослинництва. Дохід від реалізації біологічних активів рослинництва може бути оприбуткований з кредиту рахунку 710 «Інший операційний дохід». Витрати на утримання біологічного активу варто віднести на рахунок 901 «Собівартість реалізованих біологічних активів» через рахунок 231 «Рослинництво».

Біологічні активи приймаються на баланс підприємства за первісною вартістю, що формується відповідно прийнятого стандарту оцінки основних засобів або виробничих запасів. Первісна вартість біологічних активів дорівнює їх справедливій вартості з урахуванням витрат, безпосередньо пов'язаних з доведенням їх до стану, у якому вони придатні для продуктивного використання. Сільськогосподарська продукція при її первісному визнанні оцінюється за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу або за виробничою собівартістю. Сільськогосподарська продукція після її первісного визнання переходить у статус запасів. Визначення справедливої вартості біологічних активів і сільськогосподарської продукції ґрунтується на цінах активного ринку, на якому підприємство передбачає продавати біологічні активи або сільськогосподарську продукцію.

Якщо біологічні активи рослинного походження на активному ринку оцінюються з урахуванням вартості землі та капітальних витрат на її поліпшення, то оцінка таких біологічних активів здійснюється за вирахуванням справедливої вартості землі та капітальних витрат на її поліпшення.

Доходи та витрати сільськогосподарської діяльності. Витрати, пов'язані з біологічними перетвореннями біологічних активів, визнаються витратами основної діяльності.

Облік витрат ведеться за окремими об'єктами обліку витрат (окремі види біологічних активів та/або їх група). Доходи від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, одержаних унаслідок сільськогосподарської діяльності протягом звітного (календарного) року, визначаються як різниця між вартістю біологічних активів і сільськогосподарської продукції та витратами, пов'язаними з біологічними перетвореннями.

Баланси кожної групи біологічних активів містять такі показники: активи на початок і кінець звітного року; обсяг виробництва сільськогосподарської продукції за звітний період у натуральних вимірниках та за вартістю, обчисленою при первісному визнанні.

Біологічними активами фермерського господарства, як правило, є продуктивна худоба, що використовується для одержання продукції (молока, приплоду, приросту живої маси), а також гною як органічних добрив. Об'єктом спостереження є групи біологічних об'єктів, зокрема дорослої робочої та продуктивної худоби. Біологічні активи є основним ресурсом виробництва сільськогосподарської продукції, зокрема у тваринництві. Стандартом ПСБО-30 визнано, що сільськогосподарська продукція – це актив, що одержано в результаті відокремлення від біологічного активу. Визнанням є факт тісного зв'язку між сільськогосподарським ресурсом і продуктом. Наступним постулатом моделі облікового синтезу є визнання балансу сільськогосподарської продукції, зокрема для продажу на ринку, перероблення або виробничого споживання, зокрема молока на випій телятам. На підставі таких міркувань виводиться теза про нове визначення сільськогосподарської діяльності як процесу управління біологічними активами. Підприємницька діяльність господарства заміщується поняттям сільськогосподарської діяльності. Як відомо, метою підприємницької діяльності є отримання максимального прибутку, або доходу для потреб родини. Метою управління біологічними ресурсами декларується отримання сільськогосподарської продукції або «додаткових біологічних активів». Тут є предмет для дискусії.

Таким чином, ПСБО 30 розрізняє поточні біологічні активи від довгострокових. Поточними біологічними активами є тварини, що використовуються підприємством для відгодівлі на м'ясо та вирощування для формування (відтворення) стада продуктивної худоби. Робоча і продуктивна худоба є довгостроковим біологічним активом через те, що використовується для виробництва молока або виконання робіт у господарстві.

Біологічні активи приймаються на баланс підприємства за первісною вартістю, що формується відповідно прийнятого стандарту оцінки основних засобів або виробничих запасів. Первісна вартість біологічних активів дорівнює їх справедливій вартості з урахуванням витрат, безпосередньо пов'язаних з доведенням їх до стану, у якому вони придатні для продуктивного використання. Сільськогосподарська продукція при її первісному визнанні оцінюється за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу або за виробничою собівартістю. Сільськогосподарська продукція після її первісного визнання переходить у статус запасів. Визначення справедливої вартості біологічних активів і сільськогосподарської продукції ґрунтується на цінах активного ринку, на якому підприємство передбачає продавати біологічні активи та/або сільськогосподарську продукцію. Якщо біологічні активи рослинного походження на активному ринку оцінюються з урахуванням вартості землі та капітальних витрат на її поліпшення, то оцінка таких біологічних активів здійснюється за вирахуванням справедливої вартості землі та капітальних витрат на її поліпшення.

Доходи та витрати сільськогосподарської діяльності. Витрати, пов'язані з біологічними перетвореннями біологічних активів, визнаються витратами основної діяльності.

Рахунок 23 «Виробництво» призначений для узагальнення інформації про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) промислових, сільськогосподарських та інших підприємств. На окремих субрахунках облік витрат ведеться за видами діяльності. Новий КВЕД виключив з обігу поняття сільське господарство як вид діяльності. Натомість, йдеться про розведення біологічних об'єктів рослинництва і тваринництва. Вид діяльності ще не внесено у рахунковий план як об'єкт третього рівня класифікації, тобто не має субрахунків. Аналітичний облік у складі рахунку 23 «Виробництво» є предметом дослідження на рівні окремого підприємства і затвердження як його рахункова політика.

Аналітичний облік за рахунком 23 «Виробництво» ведеться за видами виробництв, за статтями витрат і видами або групами продукції, що виробляються. На великих виробництвах аналітичний облік витрат може вестися за підрозділами підприємства та центрами витрат і відповідальності. Так записано в Інструкції до діючого Плану рахунків. Об'єктом витрат визнано продукт, що виробляється. У випадку, коли немає сільськогосподарського виробництва, а є діяльність з утримання біологічних активів для відокремлення від них сільськогосподарської продукції або додаткових біологічних активів, ситуація дещо змінюється. Об'єктом витрат можна вважати біологічний актив, що є фактором виокремлення сільськогосподарської продукції. Проте той факт, що продуктом може бути додатковий біологічний продукт, вимагає виокремлення об'єктів витрат у часовому просторі визнання отриманого основного продукту від додаткового. Отже додатковий продукт так само є об'єктом витрат, якщо метою утримання і накопичення біологічного ресурсу є зміна його виробничого призначення від статусу поточного до довготермінового. Цей статус закріплений класифікацією другого ступеня, тобто на рівні синтетичного рахунку. Динаміка процесу фіксується переміщенням інформації від рахунку 23 «Виробництво» до 21 «Поточні біологічні активи», у свою чергу в дебет рахунку 16 «Довгострокові біологічні активи» запишемо накопичені ознаки вирощування, наприклад худоби, з кредита рахунка 21 «Поточні біологічні активи». Дослідженнями доведено, що такий рівень узагальнення не є достатнім для управління

біологічними активами протягом звітного періоду, а тому обґрунтовується ідея поглиблення рахункової формули до рівня аналітичних рахунків, зокрема за віковими групами і призначенням утримання у господарстві.

За дебетом рахунка 23 «Виробництво» відображаються прямі матеріальні, трудові, а також розподілені загально-виробничі витрати, за кредитом - вартість фактичної виробничої собівартості завершеної виробництвом готової продукції (у дебет рахунків 21, 27).

Витрати збираються за календарний рік, а тому можуть відрізнятися сумарно від поточних витрат на утримання біологічних активів за циклом їх обігу.

Облік витрат ведеться за окремими об'єктами обліку витрат (окремі види біологічних активів та/або їх група).

Доходи від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції, одержаних унаслідок сільськогосподарської діяльності протягом звітного (календарного) року, визначаються як різниця між вартістю біологічних активів і сільськогосподарської продукції та витратами, пов'язаними з біологічними перетвореннями.

Баланси кожної групи біологічних активів містять такі показники:

- активи на початок і кінець звітного року;

- обсяг виробництва сільськогосподарської продукції за звітний період у натуральних вимірниках та за вартістю, обчисленою при первісному визнанні.

Телята (приплід) – це продукт утримання продуктивного стада великої рогатої худоби (ВРХ). Телята також є біологічним ресурсом для відтворення стада ВРХ. Біологічним фактором виробництва молока є не тільки відтворення біологічних об'єктів тваринництва, а й утримання бугаїв для отримання сперми і штучного запліднення корів. Основним продуктом стада ВРХ є новий біологічний ресурс, що в результаті успішного запліднення телиць у віці старше 2 років є потенційним ресурсом для отримання молока. Бички можна вважати побічним продуктом молочного скотарства, що підлягає відгодівлі на м'ясо. Генетичний потенціал приросту живої маси бичків молочних порід ВРХ низький, а тому термін відгодівлі зростає до 2-3 років. Економічно така відгодівля не є рентабельною, а тому фермерське господарство має діяти так, щоб передавати бичків на відгодівельні комплекси через ринок у віці до 1 року. Вирощування телят для ремонту основного стада є виправданим у разі наукової організації процесу відтворення основного стада. Продуктивність корів як біологічних об'єктів сільськогосподарського виробництва можна вважати індикатором ефективності всього процесу відтворення продуктивних сил виробництва.

Висновки. Баланс і звіт про фінансові результати є основними об'єктами і предметами бухгалтерського обліку. Суцільне спостереження і документальне оформлення господарських операцій забезпечується рахунковими формулами балансознавства. Визнання витрат, оцінка і калькуляція – предмет і метод бухгалтерського обліку і економічної науки. Звітність – основна форма узагальнення операційної діяльності в інтересах фіскальних органів і галузевого міністерства аграрної політики. Але балансознавство для суб'єкта економічного підприємництва – це інструмент управління. Завдання обліку – забезпечити управління господарської діяльності необхідною інформацією, що є предметом праці бухгалтерів-економістів. Фінансова звітність доповнюється переліком статистичної звітності в інтересах узагальнення, побудови бази даних підприємств галузі, групування і аналізу ефективності роботи тощо. Через те варто перейти до ключових питань організації аналітичного обліку виробництва і реалізації продукції в інтересах підвищення ефективності підприємництва.

Введення поняття «Біологічні активи» у теорію обліку сільськогосподарських підприємств має позитивні сторони. Суттєво удосконалено предмет облікового синтезу, що на відміну від промисловості має особливу субстанцію продуктивних сил виробництва – мультиплікатор процесу відділення продукту від біологічного ресурсу. В рослинництві вперше введено два об'єкти калькулювання: біологічних активів і сільськогосподарської продукції. На ринок окремо може виходити як біологічні активи, так і сільськогосподарська продукція. Нового змісту набуває облік земельних ресурсів, що не є більше фактором сільськогосподарського виробництва, а опосередковує його через підприємництво у галузі розведення і вирощування біологічних ресурсів.

Серед дискусійних залишаються питання застосування термінів «справедливої» ціни виробництва або «визнання» біологічних активів і продукції сільського господарства у ситуації, коли собі вартість є найменш доречною.

Список використаних джерел

1. Чирков В.Г. *Эффектометрия: популярне очерки* / В.Г. Чирков. – К.: «Феникс», 2005. – 240 с. - С. 9. - ISBN 966-651-188-6.
2. Магнус Я. Р. *Эконометрика. Навчальний курс* / Я. Р. Магнус, П. К. Катишев, А. А. Пересецкий. – М.: Дело, 2007. – 504 с.
3. Наконечний С.І. *Економетрія: підручник* / С.І. Наконечний, Т.О. Терещенко, Т.П. Романюк. - Вид.3-тє, доп. та перероб. - К.: КНЕУ, 2005. - 520с.
4. *Системное моделирование, анализ и проектирование производственно-экономических систем* / Ред. Е.Т. Удовиченко. – Львов, ВНИИ метрологии, 1982. – 82 с.
5. Васильченко І.П. *Вища математика для економістів (спеціальні розділи)* / І.П. Васильченко. - К.: Кондор, 2007. - 352 с.
6. Лисецький А.С. *Аналіз господарських систем з використанням математичних та інформаційних функцій* / А.С. Лисецький, Г.В. Чабан // *Економічний вісник університету*. - Вип. 22/3. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – С. 74-78.
7. Гатаулин А.М., Харитонова Л.А., Гаврилов Г.В. *Економіко-математичні методи у плануванні сільськогосподарського виробництва* / А.М. Гатаулин, Л.А. Харитонова, Г.В. Гаврилов. - К.: «Вища школа», 1978. – 216 с.
8. Чумаченко Н.Г. *Принятие решений в управлении производством* / Н.Г. Чумаченко, А.П. Савченко, В.Г. Корнев. – К.: Техника, 1978. – 129 с.

References

1. Chirkov V.H. *Effektometriya: populiarnyi ocherki [Effectometry: Popular Essays]*. Kyiv : «Feniks», 2005. 240 p.
2. Mahnus Ya.R., Katysheva P.K., Peresetskyi A.A. *Ekonometryka. Navchalnyi posibnyk [Econometrics. Educational Accessory]*. Moscow : Delo, 2007. 504 p.
3. Nakonechnyi S.I., Tereshchenko T.O., Romaniuk T.P. *Ekonometriia: pidruchnyk [Econometrics: manual]*. Kyiv : KNEU, 2005. 520 p.

4. Udovichenko Ye. T. *Sistemnoie modelirovaniie, analiz i proektirovaniie proizvodstvenno-ekonomicheskikh sistem [The system modeling, analysis and projecting of industrial and economic systems]*. Lviv : VNI metrology, 1982. 82 p.
5. Vyslchenko I. P. *Vyshcha matematika dlia ekonomistiv (spetsialni rozdil) [Higher Mathematics for Economists (special parts)]*. Kyiv : Kondor, 2007. 352 p.
6. Lysetskyi A. S., Chaban H. V. *Analiz hospodarskykh system z vykorystannia matematychnykh ta informatsiynykh funktsii [Analysis of economic systems with the use of mathematical and information functions]*. *Ekonomichnyi visnyk Universytetu [Economic Bulletin of University]*. Pereiaslav-Khmelnytskyi, 2014. Vol. 22/3. pp. 74-78.
7. Hataulyn A. M., Kharytonova L. A., Havrylov H. V. *Ekonomiko-matematychni metody u planuvanni silskohospodarskoho vyrobnytstva [Economic and mathematical methods in planning agricultural production]*. Kyiv : «High School», 1978. 216 p.
8. Chumachenko N. G., Savchenko A. P., Kornev V. G. *Priniatii reshenii v upravlenni proizvodstvom [Decision making in production management]*. Kyiv : Tekhnika, 1978. 129 p.

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Лисецький Анатолій Степанович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку, аудиту і контролінгу ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
вул. Кіото, 9, кв.35, м. Київ, 252156, Україна.

e-mail: Lysetsky@meta.ua

Паламарчук Оксана Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського, 34 кв.202, м. Переяслав-Хмельницький, 08401, Україна.

e-mail: oxanapalamarчук@yandex.ua

Чабан Галина Вікторівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку, аудиту і контролінгу ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
вул. Чайковського, 5, м. Переяслав-Хмельницький, 08401, Україна.

e-mail: lesia.tirbah@mail.ru

ДАНИЕ ОБ АВТОРАХ

Лисецький Анатолій Степанович, доктор економічних наук, професор, зав.кафедри учета, аудита и контролинга ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»
ул.Кіото, 9, кв.35, г. Киев, 252156, Украина.

e-mail: Lysetsky@meta.ua

Паламарчук Оксана Николаевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики предприятия ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»
ул. Сухомлинского, 34 кв.202, г. Переяслав-Хмельницкий, 08401, Украина.

Чабан Галина Викторовна, кандидат экономических наук, доцент, зам. зав. кафедры учета, аудита и контролинга ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»
ул. Чайковського, 5, г. Переяслав-Хмельницкий, 08401, Украина.

e-mail: lesia.tirbah@mail.ru

DATA ABOUT THE AUTHORS

Lysetskyi Anatolii Stepanovich, Ph.D. in Economical Science,
«Pereiaslav-Khmelnytsky Hrygorii Skovoroda State Pedagogical University»
9, Kiotost, 35 flat, Kyiv, 252156, Ukraine

e-mail: Lysetsky@meta.ua

Palamarchuk Oksana Mykolaiivna, Ph.D. in Economics Science, Associate SHEE «Pereiaslav-Khmelnytsky Hrygorii Skovoroda State Pedagogical University»
34, Sukhomlynskyi st., 202 flat, Pereiaslav-Khmelnytskyi, Kyiv region, 08401, Ukraine

Chaban Galina Victorivna, Ph.D. in Economics Science, Associate SHEE «Pereiaslav-Khmelnytsky Hrygorii Skovoroda State Pedagogical University»
5, Chaykovskogost., Pereiaslav-Khmelnytskyi, Kyiv region, 08401, Ukraine

УДК 334.01.012.22

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ СЕКТОРОМ ЕКОНОМІКИ

Макогон І.І.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання управління державним сектором економіки.

Метою дослідження є здійснення оцінки ефективності механізму управління державним сектором економіки в Україні.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі системний, структурний, порівняльний, факторний методи, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Результати роботи. У статті розкрито сутність механізму управління державним сектором економіки та підходи щодо оцінки його ефективності. Здійснено аналіз динаміки кількості об'єктів, які змінили державну та комунальну форму власності, об'єктів незавершеного будівництва, малої приватизації в цілому та за групами, оцінку ефективності управління державним сектором економіки. Визначено проблеми управління державним сектором економіки.

Галузь застосування результатів. Система державного фінансового регулювання, механізм управління державним сектором економіки.